

CELEBRACIÓ DE LES EXÈQUIES

(ESQUEMA PER A LA CELEBRACIÓ A L'ESGLÉSIA)

PERE FARNÉS

NOTES PRÈVIES

1. Les exèquies constitueixen una celebració especialment important i significativa, tant per les comunitats parroquials com per als monestirs i cases religioses i fins per a cada una de les famílies cristianes. La importància que té aquesta celebració, *singularment en els nostres dies*, ha estat remarcada tant pel Vaticà II (Sacr. Conc. 81-82) com més recentment pel Catecisme de l'Església Catòlica (1680-1690).
2. La singular significativitat de l'enterrament cristià es deriva especialment del fet que la mort és el punt culminant de la vida del cristià; les exèquies celebren en realitat la darrera manifestació d'allò que el fidel ha cregut i esperat durant tota la seva vida i constitueixen la participació personal definitiva del batejat en la Pasqua de Jesús mort, sepultat i ressuscitat. Es pot dir, per tant, que els ritus exequials estan destinats a fer viure i a manifestar l'identitat més pròpia de la religió cristiana, tota ella centrada en la victòria de Crist sobre la mort, victòria de la qual participen singularment els batejats (Cf. 1C 15, 24).
3. Cal, doncs, posar tot l'interès en que la celebració de l'enterrament, fins en els casos més difícils (assemblees poc practicants, ministres que han de presidir molts enterraments, etc.) assoleixi la més gran i més clara expressivitat. Una cura especial serà necessària en casos d'assemblees de fidels poc o gens practicants. Aquest esforç és exigít pel mateix ofici pastoral i per la obligació que tenen els ministres de l'Església d'evangelitzar els allunyats i consolar els qui ploren (Praenot. Ord. Exsq. 18).

4. La urgència de celebrar expressivament les exèquies creix encara si es té present que aquesta celebració és per a molts dels participants un dels pocs actes que els posa en contacte amb l'Església (i més en concret amb l'Església *en pregària*). Amb freqüència els fidels, sobretot els més allunyats de l'Església, queden més impactats escoltant i contemplant com i amb quins gestos i paraules actua i prega l'Església davant la mort que amb moltes exhortacions o explicacions dirigides únicament a convèncer la intel·ligència.
5. No es pot oblidar tampoc que quan es tracta de l'enterrament d'un religiós, d'un ministre ordenat o d'un fidel especialment compromès amb la vida eclesial l'enterrament ha de significar clarament a tots els participants quin és el terme de tot allò que ha cercat el difunt en la seva entrega radical al Senyor.
6. Tot això urgeix, doncs, la necessitat de preparar, amb cura i interès -segons els diversos casos i possibilitats que poden anar des dels freqüents enterraments de les grans parròquies i thanatoris fins a les exèquies dels monestirs o del propi Bisbe o rector- tota celebració exequial. Convé, doncs, llegir amb atenció i posar en pràctica les riques *Orientaciones doctrinales y pastorales* que encapçalen la 2ª edició del *Ritual de exéquias* (especialment els nn. 29-53) que obliguen també a les comunitats catalanes, encara que la versió de les mateixes encara no hagi estat publicada en la nostra llengua.
7. L'esquema que oferim a continuació no pretén pas suplir el *Ritual d'exèquies* sinó únicament posar en mans del ministres -sobretot dels que han de repetir amb freqüència i amb temps molt limitat molts enterraments- un ajut per a realitzar millor els ritus i seleccionar millor els textos més adients d'entre els que figuren en el ritual.
8. Els textos eucològics que figuren a continuació reproduïen la versió catalana del *Ordo exsequiarum* aprovada pels Bisbes de Catalunya i confirmada per la Congregació del Culte Diví i de la disciplina dels Sagraments i són reproduïts amb l'autorització de Mons. Josep Mª Guix, bisbe responsable de la Comissió interdiocesana de litúrgia de Catalunya.
9. Aquest esquema, compost especialment amb vistes a les exèquies per les quals es disposa de poc temps i de pocs ministres, pot ser útil també per orientar les celebracions amb més amples possibilitats; la presentació dels trets més significatius ajudarà a descobrir quina és la dinàmica dels ritus i quins són els gestos i els textos més significatius o, al contrari, quins els elements que per ser menys centrals, convé que quedin menys remarcats.

10. D'acord amb el Vaticà II (Sacr. Conc. 81) la litúrgia de les exèquies ha d'expressar sobretot com el cristià en la seva mort participa del misteri pasqual de Crist mort, sepultat i ressuscitat. Els elements majors que manifesten aquesta participació són els dos salms exequials 113 i 117. El salm 113 presenta la mort com un nou èxode (Quan Israel va sortir d'Egipte); el salm 117, la mort del cristià com l'inici de la victòria del cristià sobre la mateixa mort (No *moriré*, *viuré* encara). Aquests dos salms, per tant -o almenys la al·lusió als mateixos- són els elements majors de tota celebració exequial i per això mai haurien d'ometre's, ni en el cas d'una celebració molt breu. Junt a aquests dos textos, sempre que sigui possible, hauria de celebrar-se també davant el cos del difunt -i com a gest major- l'Eucaristia, en la qual «es fa present el triomf de la mort del Senyor (Conc. Trid. sess 23, c. 5).
11. En vistes a que el poble adquireixi la vivència del sentit que té la mort cristiana esdevé pedagògicament important que els ritus exequials tinguin una certa estabilitat almenys pel que fa a les pregàries més significatives i als gestos litúrgics més fonamentals. Únicament si uns mateixos ritus i unes mateixes pregàries es repeteixen amb freqüència, quedaran gravats a la memòria dels fidels i esdevindran així les *paraules de l'Església sobre la mort*. Si per contra la celebració exequial varia excessivament d'un lloc o d'una comunitat a l'altra els fidels miraran els ritus de l'enterrament més aviat com un acte o *devoció* del celebrant, més que no pas com una celebració de l'Església.

LITURGIA EXEQUIAL

Les exèquies consten fonamentalment de tres parts que, per tal de manifestar millor la dinàmica pròpia d'aquesta celebració, haurien de celebrar-se sempre en tres indrets diversos (encara que tot el ritus tingui lloc dins l'àmbit de l'església): 1) l'acolliment del cos del difunt; 2) la celebració de la paraula (i de l'eucaristia); 3) i la darrera recomanació i comiat del cos. Els tres indrets en els quals es realitzen tres estacions de la celebració poden variar segons les possibilitats de cada lloc (casa del difunt, església i cementiri o atri de l'església, presbiteri i indret on s'ha col·locat el fèretre) però convé respectar-los sempre com espais celebratius diferents.

I. ACOLLIMENT DEL COS DEL DIFUNT

1. Congregats els fidels a l'església, el celebrant, va a la porta de l'edifici a rebre el cos i els familiars que l'acompanyen. Allí saluda breument els familiars amb aquestes o altres paraules molt breus:

Estimats familiars (i amics): en aquest moment de dolor en el què us ha submergit la mort de N., amb qui havieu conviscut llargs anys i al qui tant estimàveu, l'Església us rep amb simpatia. També els fidels, aplegats en aquesta església, desitjen pregar pel difunt (difunta) i també perquè s'enforteixi i reanimi la vostra esperança: *Confieu en Déu, i ell us ajudarà; espereu en ell els qui esteu cansats i afeixugats: ell us farà reposar* (Cf. Sir 2,6; Mt 11,28).

En aquest moment de l'acolliment és millor no aspergir el cos del difunt per tal de remarcar més fortament el significat de l'aspersió que es farà al darrer comiat (Orientacions de l'episcopat, n. 44).

2. En arribar el cos davant l'altar el celebrant -o un lector- col·locat prop del fèretre pot recitar el salm 113 A (Ritual pàg. 208) o almenys la següent lletania que al·ludeix a aquest salm exequial

Vós que alliberàreu el vostre poble de l'esclavatje d'Egipte
R/. Rebeu el vostre servent (serventa) al paradís.

Vós que donàreu al vostre poble un país que regalimava llet
i mel

R/. Rebeu el vostre servent (serventa) al paradís.

Vós que en la resurrecció i ascensió de Jesucrist heu volgut donar-nos la penyora de la nostra entrada en la verdadera i definitiva terra promesa.

R/. Rebeu el vostre servent (serventa) al paradís..

3. El celebrant, si ho creu oportú, pot cloure la lletania resant prop del fèretre aquesta antiga pregària del sacramentari Gelasià:

Preguem:

Rebeu, Senyor, el vostre servent (la vostra serventa) N.,
que, sortit (sortida) de l'Egipte d'aquest món,
arriba ara a la vostra presència;
reconegue-lo (la) com a criatura vostra
i introduï-lo (la) en la veritable terra de promissió;
no us recordeu de les seves culpes pasades,
ja que, encara que vagi pecar,
mai no va negar ni el Pare, ni el Fill, ni l'Esperit Sant
sinó que va creure i us va adorar a Vós,
Creador del cel i de la terra.
Per Crist Senyor nostre.

II. CELEBRACIÓ DE LA PARAULA (I DE L'EUCARISTIA)

4. Col·locat el difunt davant l'altar el celebrant por encendre prop del cos el ciri pasqual dient:

Prop del cos, ara sense vida, del nostre germà (germana) N.
encenem, oh Crist Jesús, aquesta llum, símbol del vostre cos
gloriós i ressuscitat; que el resplendor d'aquesta flama dissipï
les nostres foscors i il·lumini el nostre camí d'esperança fins
que arribem a Vós, que sou la claredat eterna i viviu i regneu
immortal i gloriós pels segles dels segles.

El poble pot respondre *Amén* o bé cantar *Oh llum joiosa*.

5. Tot seguit, el celebrant va a la seu on, omès encara que hi hagi missa, l'acte penitencial i el Senyor, *tingueu pietat* (Ritual n. 5), diu una de les següents col·lectes o alguna de les que figuren en el missal o en el ritual

Preguem:

Us encomanem, Senyor,
el nostre germà (la nostra germana) N.
Vós que el (la) vàreu estimar amb un amor immens
durant la seva vida mortal,
allibereu-lo (la) ara de tots els mals
i feu-lo (la) entrar en el repòs etern.
Ja que per ell (ella) les coses d'abans han passat,
feu-lo (la) arribar al vostre paradís,
on no existiràn més, ni dol, ni crits, ni penes,
sinó la pau i l'alegria, amb el vostre Fill,
que amb vós viu i regna en la unitat de l'Esperit Sant
Déu, pels segles dels segles.

o bé:

Oh Déu, que sou la vida de tots els mortals,
gràcies a Vós el nostre cos,
malgrat la desfeta de la mort, no es perdrà,
sinó que serà inefablement transformat.
Acolliu al si del vostre amic, el patriarca Abraham,
el vostre fill (filla) N.
i feu-lo (la) ressuscitar en el gran dia del judici.
I si va pecar contra vós,
tingueu la pietat de perdonar-lo (la).
Per nostre Senyor Jesucrist.

6. Tot seguit la missa (o la celebració de la paraula) continua com habitualment. Per la pregària universal trobareu diversos formularis apropiats al volum *Preguem el Senyor* (pàgs. 419-424).

III. DARRERA RECOMANACIÓ I COMIAT

7. Dita l'oració de després de la comunió (o acabada la pregària dels fidels si no hi ha hagut missa) el celebrant es col·loca prop del cos i diu:

Després d'haver pregat pel nostre germà (germana) N. acomiadem-nos-en. El nostre *adéu*, tot i que està amarat del dolor que suposa tota separació, és també ple del consol que ens dona l'esperança. Confiem que el (la) tornarem a veure i a fruit de la seva amistat i que, per la misericòrdia de Déu, aquesta assemblea que ara, a l'església s'acomiada amb tristesa, tornarà a aplegar-se amb alegria en el regne de Déu. Aquest és el consol que mútuament ens donem els qui creiem en Crist.

8. Després d'un breu silenci de pregària el celebrant aspergeix significativament i abundantment el cos amb aigua beneïda en record del seu baptisme.
9. Acabada l'aspersió -a no ser que durant la mateixa es pugui entonar un cant *veritablement apropiat* o es disposi d'un lector que dirigeixi la lletania- el celebrant pot recitar les següents pregàries:

Que el nostre germà (la nostra germana) N. visqui eternament en la pau prop de Vós.

R/. Us ho demanem, Senyor.

Que participi per sempre amb Vós de la felicitat dels sants.

R/. Us ho demanem, Senyor.

Oh Crist, acolliu-lo (la) al vostre regne juntament amb tots aquells que ell (ella) estimava.

R/. Us ho demanem, Senyor.

Després de les precedents lletanies (o de l'aspersió si s'ometen les lletanies) el celebrant afegeix:

Preguem:

Pare ple de bondat,
us encomanem l'ànima del nostre germà (de la nostra germana),
amb l'esperança certa
que ressuscitarà amb Crist al darrer dia,
com tots els qui han mort cristianament.

Que les nostres pregàries, Senyor, us arribin al cor.
Obriu al nostre germà (a la nostra germana)
les portes del paradís,
i feu que nosaltres, que restem aquí,
ens consolem els uns als altres amb paraules de fe
fins que tots anem a l'encontre de Crist
i així, amb el nostre germà (la nostra germana),
puguem estar sempre amb el Senyor.
Per Crist Senyor nostre.

10. Després el celebrant acompanya el cos fins a la porta de l'església. Allí acomiada el fèretre dient el salm pasqual 117 (Ritual, pàg. 212) o almenys aquesta breu glossa:

Obriu-li, Senyor, les portes dels justos,
que entri a donar gràcies al Senyor;
No morirà, viurà encara,
perquè el Senyor ha vingut a salvar-lo.

11. Col·locat el cos en el carro mortuori, el celebrant pot afegir:

V/. Doneu-li, Senyor, el repòs etern.
R/. I que la llum perpètua l'il·lumini.

V/. Que la seva ànima i les ànimes de tots els fidels difunts,
per la misericòrdia de Déu, descansin en pau.

R/. Amén.